עמדת מכון זולת בעניין הצעת יו"ר ועדת החוקה ח"כ שמחה רוטמן למנות שני שופטים לבית המשפט העליון מטעם הממשלה

- מכון זולת לשוויון וזכויות אדם, מקדם את ההגנה על שלטון החוק והדמוקרטיה. בתאריך 20.6.2022 מכון זולת פרסם את **הדוח דמוקרטיה לכאורה: מצב המשטר בישראל**,[1] שהתריע על התהליכים הסמכותניים שהתרחשו בישראל לאורך השנים. תהליכים אלה הואצו מאז הקמת הממשלה ה-37 ב-29.12.22.

- על רקע המחאה הציבורית הנרחבת והביקורת הבין-לאומית נגד המהפכה המשטרית, יו"ר ועדת החוקה ח"כ שמחה רוטמן מציע כי בכל כנסת מכהנת ניתן יהיה לאשר את שני המינויים הראשונים של שופטי עליון בקולותיהם של ששת חברי הקואליציה בוועדה. יתר המינויים יוכלו להיבחר באותו הרוב, אך הוא יהיה חייב לכלול גם נציג אופוזיציה ושופט.

- עמדת מכון זולת:

☒ **מוצע בפועל למנות שני שופטים מטעם הממשלה ועל פי השתייכותם הפוליטית או המפלגתית.** השופטים שייבחרו עלולים לא להיות מסוגלים לבצע ביקורת שיפוטית עצמאית על החלטות הממשלה וחקיקת הכנסת (שהממשלה שולטת בה). אף אם השופטים שימונו על ידי הממשלה יוכיחו את עצמאותם ממנה במהלך כהונתם, הרי מלכתחילה אמון הציבור בהם יהיה מוגבל ביותר, בתור מינויים פוליטיים של הממשלה, וכך תיגרם פגיעה באמון הציבור בכל מערכת המשפט וייחלש מעמדה.

☒ **שני השופטים עלולים להיות בעלות עמדות שמרניות קיצוניות ולממש בפועל את עקרונות המהפכה המשטרית גם ללא השלמת חקיקתה בכנסת.** לפי שיטת המשפט הישראלית וחוק יסוד השפיטה הקיים, הלכה שנפסקה בבית המשפט העליון מחייבת כל בית משפט, זולת בית המשפט העליון. כלומר, השופטים בעליון הם אלה שקובעים הלכות ופרשנותם לחוק מחייבת את כל הערכאות האחרות. כך למשל, התוכן של עילת הסבירות והיקף ההגנות על זכויות אדם ואזרח שטרם קיבלו הכרה מפורשת בחוקי יסוד, ובמיוחד הזכויות לשוויון ולחופש הביטוי, נקבעות בפרשנות שופטי בית המשפט העליון. השופטים שימונו מטעם הממשלה עלולים לממש בפועל את עקרונות המהפכה המשטרית גם ללא השלמת חקיקתה בכנסת, כלומר, לחסום כל ביקורת שיפוטית על חוקים והתערבות במינויים מושחתים, לרוקן מתוכן את עילת הסבירות וההגנות על זכויות האדם והאזרח.

[1] איתי מק, דמוקרטיה לכאורה: מצב המשטר בישראל, **מכון זולת** (20.6.2022).

- ☒ **משמעות השליטה של הפוליטיקאים בבית המשפט העליון בישראל אפילו יותר דרמטית מהשליטה של הפוליטיקאים בבית המשפט העליון בארה"ב.** מאחר שבארה"ב שיטת המשטר היא פדרלית, כאשר בית המשפט העליון שם ביטל את ההגנות הפדרליות על הזכות להפיל, המדינות השונות היו יכולות לחוקק הגנות משלהן וכך חלקן עשו. בנוסף, מנוהלים מאבקים משפטיים נגד חוקים דרקוניים נגד הפלות במדינות ספציפיות. בישראל הדבר אינו אפשרי, שכן כמתואר, לבית המשפט העליון המילה האחרונה.

- ☒ **ההצעה יוצרת מצג שווא של תחלופה דינמית בהרכב בבית המשפט העליון, בעוד מדובר במינויי קבע עד לפרישה בגיל 70, ובפועל הממשלה הנוכחית תוכל לעצב בדמותה את בית המשפט העליון לעשרות שנים.** ההצעה יוצרת מצג שווא אשר לפיו לאחר כל בחירות הממשלה החדשה שתוקם תוכל לבחור שני שופטים ראשונים לבית המשפט העליון וכי לא תהיה לה שליטה על יתר המינויים. בפועל, כיום ישנם 15 שופטים בבית המשפט העליון במינויי קבע עד לגיל 70. במהלך ארבע השנים של כהונת הממשלה הנוכחית צפויים להתפנות רק ארבעה מקומות, ושליטת הממשלה במינוי שניים מתוכם תאפשר לה לעצב בדמותה את בית המשפט העליון לעשרות שנים.

- ☒ **הממשלה מעוניינת לקבוע את זהות השופטים שידונו בעתירות נגד המהפכה המשטרית.** הסכמת האופוזיציה כי הממשלה תבחר שני שופטים לבית המשפט העליון לא תבלום את צבר הצעות החקיקה הלא-דמוקרטיות. הממשלה טרם חשפה את מלוא "הפרקים" של חבילת תיקוני החקיקה שבכוונתה לקדם על בסיס ההסכמים הקואליציוניים. בנוסף, הממשלה לא הודיעה כי במינוי שני השופטים מטעמה יסתיים עיסוקה בביטול עצמאות מערכת המשפט, היועצים המשפטיים, התקשורת והשירות הציבורי, וכי לא יקודמו הצעות חוק נוספות. נראה שהממשלה העובדת ב"שיטת הסלמי" מעוניינת לקבוע את זהות השופטים שידונו בעתירות נגד המהפכה המשטרית טרם תשלים את הליך החקיקה של חוקי המהפכה המשטרית ויוגשו עתירות נגדם.

כתיבה וייעוץ משפטי: עו"ד איתי מק